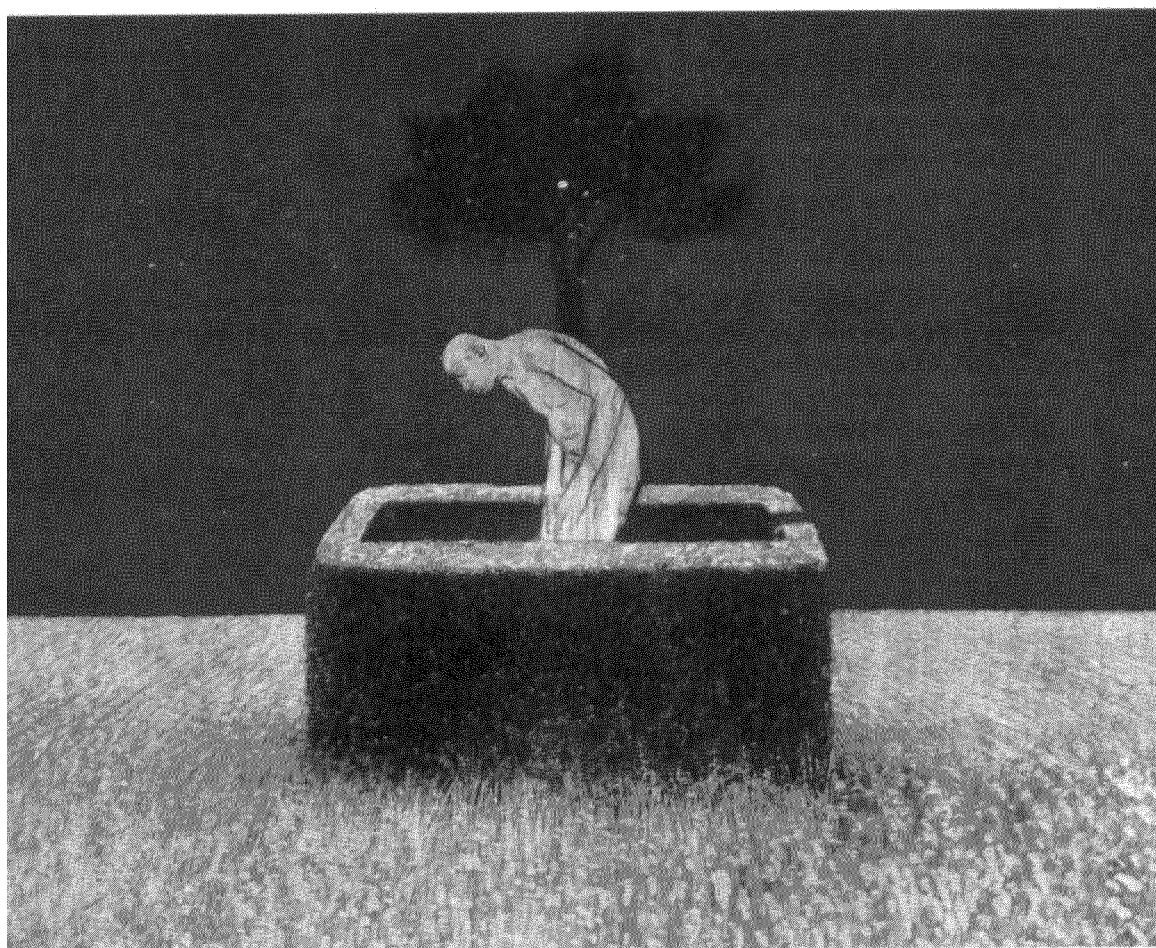

Αγκυλικό και κάθβουνο σε ξύλο, 50x70 cm, 1953-1954

Τάκη Φωτόπουλου, *Ναρκωτικά*, εκδ. Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα 1999, σσ. 101

Οι τρομακτικές διαστάσεις που έχει πάρει το πρόβλημα των ναρκωτικών δίνουν στο ομότιτλο βιβλίο του Τάκη Φωτόπουλου, που πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Ελεύθερος Τύπος, εξαιρετική επικαιρότητα. Από το βιβλίο «αλιεύουμε» ορισμένα χαρακτηριστικά στοιχεία για την έκταση του προβλήματος:

Σύμφωνα με πρόσφατους υπολογισμούς του ΟΗΕ, κάπου 200 εκατομμύρια άνθρωποι είναι σήμερα εξαρτημένοι (141 εκ. από κάνναβη, 8 εκ. από ηρωίνη, 13 εκ. από κοκαΐνη και 30 εκ. από άλλα «σκληρά» ναρκωτικά). Στη Βρετανία, όπου ζει και εργάζεται ο συγγραφέας, το 70% των ανδρών έχει δοκιμάσει κάποιο παράνομο ναρκωτικό μέχρι να φτάσει στα 24. Αλλά και στην Ελλάδα η εικόνα δεν είναι καλύτερη: 100.000 άνθρωποι, δηλαδή το ένα τοις εκατό του πληθυσμού, είναι εξαρτημένοι από «σκληρά» ναρκωτικά. Ο αριθμός των μαθητών που έκαναν δοκιμή ή χρήση ναρκωτικών ουσιών υπερδιπλασιάστηκε την πενταετία 1993-98, ενώ, σύμφωνα με τελευταία μελέτη, το 84% των Αθηναίων δηλώνουν ότι είναι πολύ εύκολο να βρουν την κάνναβη (σσ. 93-94)!

Συνολικά ο Τ. Φωτόπουλος υπογραμμίζει ότι «η μαζική εξάπλωση των ναρκωτικών αρχίζει στη δεκαετία του '60 και τον '70, όταν μεσουρανούσε η καταναλωτική κοινωνία, και παίρνει επιδημικές διαστάσεις στη δεκαετία του '80 και του '90, όταν

αναδύθηκε η νεοφιλελεύθερη συνείδηση, με τα εκατομμύρια των ανέργων, των αστέγων και των νέων με αβέβαιο μέλλον» (σελ. 61).

Πού οφείλεται αυτή η «επιδημία» των ναρκωτικών; Ο συγγραφέας δηλώνει τη διαφωνία του με ερμηνείες που τις χαρακτηρίζει «η μη αναγνώριση της μαζικής εξάπλωσης της χρήσης ναρκωτικών τα τελευταία 20 χρόνια στο ίδιο το θεσμικό πλαίσιο της σημερινής κοινωνίας, δηλαδή το κρατούν κοινωνικό και οικονομικό μοντέλο» και η επικέντρωση «σε επιμέρους θεσμούς και μηχανισμούς που ουσιαστικά αποτελούν τις αναπόφευκτες συνέπειες του μοντέλου αυτού» (σελ. 11). Ο ίδιος, αντίθετα, υποστηρίζει ότι «η απώτερη αιτία της εξάπλωσης των ναρκωτικών είναι το ίδιο το κοινωνικο-οικονομικό σύστημα» (σελ. 94), είναι «το θεσμικό πλαίσιο που αναφέρεται στην "οικονομία της αγοράς"» (σελ. 12). Γιατί, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει αλλού, «ακριβώς η εξάπλωση της καπιταλιστικής οικονομίας της ανάπτυξης και η συνακόλουθη εμπορευματοποίηση κάθε αγαθού ή υπηρεσίας δημιούργησε τα κίνητρα για την αντίστοιχη εξάπλωση τόσο της παραγωγής, όσο και της κατανάλωσης ναρκωτικών».

Σ' αυτή τη βάση αντικρούει με οξύ και αποδεικτικό τρόπο τις φιλελεύθερες προσεγγίσεις που «ανάγιναν την επιλογή της χρήσης σ' ένα "ατομικό-ψυχολογικό γεγονός"» (σελ. 20) και καταρρίπτει τους μύ-

θους που πλέκονται γύρω απ' αυτή τη θέση (ευθύνες στη μαύρη αγορά, η αποποινικοποίηση και η χαλάρωση της καταστολής μειώνει τα ναρκωτικά, δε φταίνε τα ναρκωτικά αλλά η απαγόρευσή τους, δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ ναρκωτικών, νικοτίνης στα τσιγάρα και αλκοόλ κ.λπ. — σσ. 19-24). Ιδιαίτερα ανστηρός είναι απέναντι στους «θεωρητικούς πρωτεργάτες του νεοφιλελευθερισμού, σαν τον Milton Friedman», υπογραμμίζοντας πως το γεγονός ότι «είναι φανατικοί οπαδοί της φιλελευθεροποίησης δεν είναι τυχαίο, μια και δεν θα είχαν βέβαια αντίρρηση αν η φιλελευθεροποίηση είχε ως αποτέλεσμα τη, σχετικά ανεξοδη, “νάρκωση” των αντιδράσεων του “ένός τρίτου” στην κοινωνία των “δύο τρίτων” που υιοθετούν» (σσ. 11-12).

Πιο συγκεκριμένα, ο Τ. Φωτόπουλος επιχειρεί να ερμηνεύσει, υπ' αυτό το πρίσμα, τόσο την εξάπλωση της παραγωγής όσο και εκείνη της κατανάλωσης.

Για την πρώτη, την αύξηση της παραγωγής, ο συγγραφέας υπογραμμίζει ότι «ήταν η μόνη λύση για μερικές χώρες στο Νότο, ώστε να αποφύγουν την πλήρη οικονομική κατάρρευση» (σελ. 13). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Βολιβίας: είναι η πηγή για πάνω από το 1/3 της παγκόσμιας παραγωγής φύλλων κοκαΐνης, ανήκει στις χώρες με αρνητικό μέσο ποσοστό ανάπτυξης, οι εισαγωγές της αυξάνονται δύο φορές πάνω από τις εξαγωγές της, ενώ στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας οι εξαγωγές της σε ναρκωτικά (με τα «στραβά μάτια» των αρχουσών ελίτ) είχαν φτάσει στο ύψος όλων των νόμιμων εξαγωγών της (σσ. 13-14). Σ' αυτή τη βάση, ο συγγραφέας καταλήγει στο εξής συμπέρασμα: «Όσο το οικονομικό μοντέλο υποχρεώνει εκατομμύρια ανθρώπων να ζουν από την παραγωγή ναρκωτικών, η προσφορά θα εξακολουθεί

να αυξάνει ανεξάρτητα από το αν τα κέρδη (μικρά ή μεγάλα) τα καρπούνται παράνομοι μαφιόζοι (αλλά και άνεργοι περιθωριακοί κ.λπ.) ή (σε περίπτωση φιλελευθεροποίησης) ευπρεπείς κύριοι των πολυεθνικών, των σουπερμάρκετ κ.ά.» (σελ. 14).

Από την πλευρά της ζήτησης, σύμφωνα με τον Τ. Φωτόπουλο, θα έπρεπε να σημειώσουμε «μια σειρά παραγόντων, κυρίως πολιτιστικών, που έχουν όμως άμεση ή έμμεση σχέση με την εξάπλωση της καταναλωτικής κοινωνίας στο Βορρά, όπου και παρατηρείται η σημαντικότερη επέκταση του φαινομένου» (σελ. 15). Πιο συγκεκριμένα επισημαίνονται:

— η αλλοτρίωση του σημερινού ανθρώπου, ο οποίος ωθείται να παράγει περισσότερα με εργασία που, συνήθως, δεν προσφέρει κανένα νόημα, παρά μόνο αν συνδεθεί με το στόχο της μεγαλύτερης κατανάλωσης,

— η ψυχική ανάγκη «φυγής» από έναν άδειο υλικό κόσμο

— η ανασφάλεια

— η παθητικοποίηση και ιδιωτικοποίηση του πολίτη, που ενισχύεται συστηματικά όχι μόνο με την εξάπλωση της καταναλωτικής κοινωνίας, αλλά και με τη διογκούμενη συγκέντρωση πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής εξουσίας στα χέρια των ελίτ που τη διαχειρίζονται. Αυτός είναι ο σημαντικότερος θεσμικός παράγοντας που έχει σχέση με την επέκταση της ζήτησης ναρκωτικών.

Σε ό,τι αφορά το ποιοι «καταναλώνουν» τα ναρκωτικά, ο Τ. Φωτόπουλος, επικαλούμενος μια πρόσφατη βρετανική έκθεση, υπογραμμίζει ότι «δεν υπάρχει μία μονολιθική “κουλτούρα ναρκωτικών” και, επομένως, το πρόβλημα δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με την εφαρμογή ομοιόμορφων πολιτικών σε πανεθνικό (ή, ακόμη χειρότερα, με πανευρωπαϊκό κ.λπ.) επίπεδο. Έτσι,

σε μεσοαστικές περιοχές βρέθηκε ότι η χρήση ναρκωτικών γίνεται κυρίως από τους νέους για λόγους αναψυχής, ως τμήμα της κοινωνικής ζωής και του καταναλωτικού τρόπου ζωής, οι περισσότεροι δε από τους νέους αυτούς εγκαταλείπουν τη χρήση όταν περάσουν το φοιτητικό στάδιο της ζωής τους και αρχίσουν επαγγελματική καριέρα. Αντίθετα, στις φτωχογειτονιές, τα ναρκωτικά καταναλώνονται κυρίως από τους άνεργους και τους περιθωριοποιημένους, ως υποκατάστατο της κοινωνικής ζωής. Μια τρίτη κατηγορία αποτελούν τα μέλη της εργατικής τάξης αλλά και οι υπάλληλοι γραφείων κ.λπ., που καταναλώνουν ναρκωτικά για να γεμίσουν την άδεια ζωή τους ή και για να ξεχνούν την άχαρη δουλειά τους» (σσ. 46-47).

Αυτό το τοπίο είχε δώσει αρκετές αφορμές στον Τ. Φωτόπουλο για την τακτική αρθρογραφία του στην *Ελευθεροτυπία*. Το προϊόν της εν λόγω αρθρογραφίας παρουσιάζεται στην παρούσα έκδοση ενοποιημένο και, παρά τις αναπόφευκτες επαναλήψεις, δείχνει με σαφήνεια την πρόθεση του συγγραφέα: «Να ξεκινήσει επιτέλους ένας σοβαρός διάλογος πάνω στο θέμα, πέρα από την δαιμονολογία της ποινικοποίησης, αλλά και την “προοδευτική” μυθολογία με στόχο τη φιλελευθεροποίηση, είτε με την έννοια της νομιμοποίησης, δηλαδή της ελεύθερης χρήσης οποιονδήποτε ναρκωτικού μετά από ορισμένη ηλικία, είτε με την έννοια της αποποινικοποίησης της προσωπικής χρήσης των “μαλακών” ναρκωτικών (κάνναβη κ.λπ.) και της διάθεσης των “σκληρών” με απλή συνταγή γιατρού» (σελ. 7).

Το βιβλίο, κατά το συγγραφέα, «προτείνει μια τρίτη ριζοσπαστική προσέγγιση πέρα απ’ αυτόν τον άκαρπο, αλλά και επικίνδυνο, διπολισμό, που έχει μονοπωλήσει έως τώρα το δημόσιο διάλογο πάνω στο θέ-

μα. Δεδομένου ότι ήδη διαγράφονται οι τάσεις στο ευρωπαϊκό κατεστημένο για τη φιλελευθεροποίηση με τη δεύτερη έννοια (νομιμοποίηση των “μαλακών” ναρκωτικών και χορήγηση των “σκληρών” με συνταγή), είναι επιτακτική ανάγκη οι πολίτες να κατανοήσουν τις πραγματικές διαστάσεις και τα αίτια του προβλήματος, ώστε να σταματήσουν την πορεία μας προς τη Χασισοκοινωνία που ανατέλλει και ιδιαίτερα, μάλιστα, τη στιγμή αυτή που κατακλύζονται καθημερινά από την παραπληροφόρηση των ΜΜΕ, τα οποία μονοπωλούν είτε οι οπαδοί της ποινικοποίησης, είτε το αναδυόμενο νέο κατεστημένο των “προοδευτικών” εξουγχρονιστών που υποστηρίζουν τη φιλελευθεροποίηση» (σσ. 7-8).

Σ’ αυτή τη βάση, η θέση του Φωτόπουλου για την αντιμετώπιση της κοινωνικής μάστιγας των ναρκωτικών είναι σαφής: «[...] το πρόβλημα των ναρκωτικών δεν είναι θέμα καταστολής ή φιλελευθεροποίησης, αλλά άρσης των αιτίων που οδηγούν στη μαζική παραγωγή και κατανάλωση» (σσ. 15-16). Ως εκ τούτου, «[...] η λύση στο πρόβλημα θα έπρεπε να στοχεύει στην αποτροπή της παρατέρα εξάπλωσης της κατάχρησης ναρκωτικών και στην παράλληλη κοινωνική ενίσχυση των εξαρτημένων» (σελ. 31). Και επόμενα, «όσοι πιστεύουν ότι η ατώτερη αιτία της εξάπλωσης των ναρκωτικών είναι το ίδιο το κοινωνικο-οικονομικό σύστημα, υποστηρίζουν ότι η δημιουργία ενός μαζικού κινήματος για τη ριζική κοινωνική αλλαγή θα στρέφει πολλούς νέους που σήμερα καταφεύγουν στα ναρκωτικά σε συλλογικές λύσεις των κοινωνικών προβλημάτων και προτείνουν συγκεκριμένες λύσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος στη μεταβατική περίοδο» (σσ. 94-95).

Βασίλης Μηνακάκης